

EDEBİYATTAN TARİHE, MİMARİDEN SİYASETE YAHYA KEMAL'İN NESİRLERİ

Yrd. Doç. Dr. Firdevs Canbaz YUMUŞAK
TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
cfirdevs@etu.edu.tr

Özet

Türk edebiyatının en önemli şairlerinden Yahya Kemal Beyatlı'nın nesirlerine bakıldığında edebiyattan tarihe, mimariden siyasete geniş bir yelpazede fikir ürettiği görülmektedir. Yahya Kemal, 1912 yılından ölümüne kadar şiir dışında farklı konularda makale, sohbet, eleştiri, portre, hatıra türünde ürün vermiştir. Çeşitli süreli yayınlardaki yazı ve şiirleri, el yazısı halinde kalan notları şairin ölümünün ardından 1959'da kurulan Yahya Kemal Enstitüsü'nce hazırlanmış ve yayımlanmıştır. Sekiz kitapta toplanan nesirleri, temalarına göre bir araya getirilmeye çalışılmıştır. Bu makale ile Türk edebiyatının en önemli şairlerinden olan Yahya Kemal Beyatlı'nın şu an için sekiz kitapta toplanan nesirleri çerçevesinde öncelikle Türk edebiyatı olmak üzere diğer sosyal bilim alanlarına da önemli katkılarda bulunan bir kültür adamı olduğuna dikkat çekilmeye çalışılmış, sekiz kitapta temalarına göre bir araya getirilen eserleri, yine tematik bir şekilde okunmaya çalışılmış sosyal bilimlerin hemen her alanında geniş bir yelpazede ürettiği fikirler ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yahya Kemal Beyatlı, edebiyat, nesir

FROM LITERATURE TO HISTORY, FROM ARCHITECTURE TO POLITICS YAHYA KEMAL'S PROSES

Abstract

Looking at the prose of Yahya Kemal Beyatlı, literature, history, architecture in a wide range of policy ideas are produced. Yahya Kemal, until his death in 1912, articles on different topics, chat, reviews, portrait, souvenir-type products were given. The writings and poems in various periodicals and handwritten notes have been prepared and published by The Yahya Kemal Institute, which was founded after his death in 1959. Collected in eight books of prose, were put together according to their themes. This article of Turkish literature, the most important poets of the Yahya Kemal Beyatlı is currently eight books collected as prose, with the first Turkish literature to other social science fields, and it is an important contribution to a culture that he has drawn attention to the studies, eight in the book by theme together brought works. His works and a wide range of ideas have been read in a thematic way through the history, architecture and politics.

Key Words: Yahya Kemal Beyatlı, literature, prose

GİRİŞ

Türk edebiyatının en önemli şairlerinden Yahya Kemal Beyatlı'nın (1884–1958) sağlığında hiçbir kitabı yayımlanmamıştır. Çeşitli süreli yayınlardaki yazı ve şiirleri, el yazısı halinde kalan notları şairin ölümünün ardından 1959'da kurulan Yahya Kemal Enstitüsü'nce hazırlanmış ve yayımlanmıştır. Sekiz kitapta toplanan nesirleri temalarına göre bir araya getirilmeye çalışılmıştır. Nesirlerini bir araya getiren kitapların isimleri ve ilk baskı tarihleri şöyledir: *Aziz İstanbul* (1964), *Eğil Dağlar* (1966), *Siyasî ve Edebî Portreler* (1968), *Siyasî Hikâyeler* (1968), *Edebiyata Dair* (1971), *Çocukluğum, Gençliğim, Siyasî ve Edebî Hatıralarım* (1972), *Tarih Musâhabeleri* (1975), *Mektuplar, Makaleler* (1977). Yahya Kemal, 1912 yılından ölümüne kadar farklı konularda makale, sohbet, eleştiri, portre, hatıra türünde ürün vermiştir. Şairin yazıları *Dergâh*, *Genç Kalemler*, *İleri*, *Peyam-ı Edebî*, *Peyam-ı Sabah*, *Tevhîd-i Efkar* gibi dergi ve gazetelerde yayımlanmıştır.

Edebiyatımızda daha çok şair kimliği ile öne çıkan Yahya Kemal'in nesirleri dikkatle incelenmesi gereken metinlerdir. Abdülhak Şinasi Hisar, *Yahya Kemal'e Vedâ* adlı kitabında “*Yahya Kemal, ne kadar müessir bir şair duyuluyorsa, pek milliyetçi ve pek kültürlü bir mütefekkir olarak, bütün mensur yazılarına da kıymet ve ehemmiyet verilmek o kadar yerinde olur*” (2006: 69) derken son derece haklıdır. Yahya Kemal, *Edebiyata Dair* adlı kitabında yazı yazmakla ilgili düşüncelerini şöyle ifade ediyor: “*Yazı yazarların birçoğu, insanları şu veya bu yola sevk etmek arzusuyla yazıyorlar. Bu gibilerin yazılarından, derecesine göre, bir irşat havası esiyor. Kimi bir peygamber gibi, kimi bir rehber gibi, kimi bir mürşit gibi, kimi bir kâşif gibi, kimi bir mübeşşir gibi, kimi bir mümin gibi konuşuyor*” (1997: 315). Kendisinin ise böyle bir hesabı olmadığını özellikle belirtir:

“*Ben, kendi hesabıma nasihat eden yazıcıları sevmem. Bilakis, bildiğini, gördüğünü, duyduğunu yazan, âdeta karşısında bir okuyan yokmuş gibi, kendi kafasının ve gönlünün cereyanlarını nakledenleri severim. Çünkü bu yolda yazı yazarların karşısında fikrimin istiklalinden eminim. Bunlar iddiasız ve müddeasız oldukları için, yahut da öyle göründükleri için bana daha ziyade emniyet ve huzur verirler*” (1997: 317).

1. YAZI YAZMA GELENEĞİMİZE DAİR

Yahya Kemal'in, şiirlerinin dışındaki hemen bütün eserlerinde şahit olduğu olayları kaydetmek, tarihe not düşmek gibi bir sorumluluk duygusuyla hareket ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Yahya Kemal'in bu tarihe sorumlu tavrına, yazı yazma geleneğimizle ilgili eleştirilerini örnek göstermek mümkündür. “*Milliyetimizi, kendime göre, idrak ettiğimden beri dilimden düşmeyen bir cümle budur: 'Resimsizlik ve nesirsizlik.. Bu iki feci noksanımız olmasaydı bizim milliyetimiz bugün olduğundan yüz kat daha kuvvetli olurdu'*” (1997: 69). Bir

resim geleneğimiz olmaması belki İslamiyet ile ilişkilendirilebilir; ancak nesirsizlik konusunda ikna edici bir açıklama mevcut değildir:

“Ya nesirsizliğe ne diyelim? Onu İslamiyet menetmemiştir. İyi nesir, hani Yunanîlerin bilhassa ve bilhassa Latinler’in nesir dedikleri nesir, nihayet vârisleri olan Avrupalılar’a miras bıraktıkları nesir, hülâsa bugün aydınlığının hudutsuzluğuyla insanları insan eden nesir Araplar’da da yoktu, Acemler’de de yoktu. Biz zavallı Türkler Arap ve Acem’in tilmizleri olduğumuz için, ayrıca da, kendi millî kusurumuz olarak, az yazdığımız için nesirsiz kaldık. Mazimizi muhayyilenin bütün kudretiyle kağıtların üzerinde enine boyuna tecessüm ettirmek şöyle dursun, doğru dürüst, kayıt ve tescil bile edemedik” (1997: 70-71).

Aziz İstanbul’da mimarîden bahsederken de yine bu noktaya dikkat çekmeden geçmez: *“Bir mimarî edebiyat ve tarihimiz olmadığı için eski Sinan, Ayas, Hayreddin, Kemaleddin gibi şerefli mimarlarımızı, karışık rivayetler yüzünden, hayal meyal biliyoruz. Cetlerimiz yalnız mimarîde değil, her şeyde, dâhiyâne yapmasını bilmişler, lâkin yazmasını unutmuşlar. Bu bizim feci bir talihsizliğimizdir” (2007: 50).*

Yahya Kemal’in, yazı yazma geleneğimizin yoksunluğu konusunda hassasiyet gösterdiği söylenebilir. Bu nedenle nesirlerinin büyük bir çoğunluğu hatıra niteliğindedir. Kendi tarihimizi kayıt altına almak konusunda bir bilinç geliştirilmesi gerektiğini düşünmektedir:

“Büyük harpte, on cephemizin ateşinde hazır bulunmuş çok güzide ve edebiyat meraklısı bir askerinizin elinde bir gün Çanakkale destanımıza dair Fransızca, maruf bir eserimizi gördüm; yine bize dair ve yine Fransızca olmak üzere, buna benzer daha kitapları vardı. Bunu görünce kalbimde bir acı hissettim. Döktüğümüz kanın bile manzarasını Fransızca’dan seyretmeğe mahkûmuz, dedim. Bizim harp cephelerimiz, edebiyatımızda bin bir safhalarıyla yokturlar, demek ki çok eski harplerimiz gibi bunlar da, seneler geçtikçe, unutulacaklardır. Bunun bir sebebi vardır; bizim edebiyatımızda harp hatıraları belirmiş bir nevî değildir” (1997: 148-49).

Yine mimarî ile bağlantılı olarak şehrin edebiyatta yer etmesi konusunu ve dolayısıyla yazı yazma geleneğini birlikte ele almaktadır:

“Türklüğün en emsalsiz peyzaj yaratıcısı olduğunu hiçbir şey göstermese, yalnız beş yüz senelik İstanbul göstermeğe kifayet eder. Ma’mafih edebiyatın rolü; İstanbul sükut ettiğinden beri Avrupalı Bizans müverrihleri ölmüş olan İstanbul’u, yaşayan, canlı ve Türk İstanbul’dan fazla yaşattılar. Bundan anlaşılıyor ki bu şehrin mevcut olması kâfi değildir. Onun edebiyatta yani hayallerde bir yeri olması lazım gelir, itiraf edelim ki, biz yapmasını biliyoruz; yazmasını, realiteleri hayale nakşetmesini hiçbir zaman bilmedik, hâlâ da bilmiyoruz. Beş yüz senelik İstanbul’a dair Türkçe eserlerimizin adedini söylesek utanmak lazım gelir. Evliya Çelebi birisidir” (1990: 36).

Geçirdiğimiz devirlere karşı kayıtsız olduğumuzu düşünen yazar, tarih içinde başımızdan geçen en önemli hadiselerle dahi yeteri kadar itibar edilmediğini, üzerinde araştırma yapılmadığını ve yazılmadığını söyleyerek serzenişte bulunur:

“Avrupalılar fikir ve fiil hayatlarını, sürekli bir merakla, bir düziye yazarlar. Jöntürklük gibi, binlerce insanın mukadderatı karışmış, dâhilde ve hariçte tesirler ika etmiş, zabitaları senelerde uğraştırmış, hapishaneleri ve menfaları doldurmuş, birçok şehitler vermiş, milyonca kafayı düşündürmüş, kalpleri heyecanlarla titretmiş, nihayet galebe etmiş bir hadise, Avrupa’da olsa, ciltlerle eser yazılır, zaman zaman mecmualarda tedkik edilir, meraklı tercüme-i hallerin, eski evrakın intişarına sebep olur. Kanlarımızı akıtan, ömürlerimizi tüketen meseleleri bile mühimsememek millî kusurlarımızdan biridir” (1999: 199).

Yahya Kemal’e göre mevcut nesrimiz az olmakla birlikte, özensiz, baştan savma ve yeterli bilgiyi vermekten âciz son derece kısa metinler olmaları bakımından da sorunludur.

“Nesrimiz üç kusurla, maluldür. Çok az yazı yazmışız, çok kötü yazı yazmışız, çok kısa yazı yazmışız. Çok az yazı yamamızın sebebi, Medrese’nin Arap kitaplarını dizüstü çökerek okumak itiyadına atfolunur, bir de milletimizin asker ve iş eri olmasına atfolunabilir. Çok kötü yazmamızın sebebi, İran nesrinin nesirde modelimiz oluşudur. Hakikatın ta kendisi budur ki yalnız Latin nesrine mensup olan milletler iyi yazmayı bildiler. Çok kısa yazı yamamızın sebebine gelince asıl esaslı kusur buradadır. Nesrin, yani asıl manasıyla edebiyatın yüzde seksenini tarih, biyografi, hatırat, siyasi yazılar teşkil eder. Hepsi birden nihayet tarih olan bu eserlerimizin adetçe az olmalarından, kötü yazılmış olmalarından fazla kısa yazılmaları vahim bir noksan teşkil eder” (1997: 71).

Yahya Kemal tarihî bakımdan kıymetli maddi varlıklarımızı, hatıralarımızı gerekli özeni göstererek saklayamadığımızı düşünmektedir.

“Eşya olsun, tunç olsun, sikke, halı, resim, heykel, eski bina olsun, bütün eski eserlerin ihyasında itina edilecek en mühim nokta, eskiliğin tesirini muhafaza etmektir. Bir sanat eserine asırların bahşettiği nevâziş, yaş, vakar ve haysiyeti, renk fârikası tamamı tamamına muhafaza edilmeli, yalnız o eseri tehlikeye düşüren tahribat (mimarîde taşlar, destekler, sütunlarda vaki olduğu gibi) itmam olunmalı, lakin bu halde de, mevcut parçaların şekline ve tarzı inşasına mutavaat edilmeli, hatta kabilsse yamaları kadim taş parçalarından bulmalı” (2007: 105)

Yahya Kemal İstiklal Savaşı’nın bir müzesi yapılması gerektiğini düşünmüş, “İstiklal Müzesi İçin Hazırlık” adlı makalede görüşlerini şöyle dile getirmiştir: “Bu umumî hal biz Türklerde mühim bir nakisa derecesindedir. İşte bu nakisamız

yüzünden tarihimizin yadigarları zamanın rüzgarı ile savrulmuş gitmiş, kaybolmuş. O mübarek yadigarların on binde biri olsun elimizde değil, tarihimizin öksüzüyüz” (1966: 279).

Yahya Kemal'in “İstiklal Harbi Yazıları” alt başlığı ile yayımlanan *Eğil Dağlar* adlı kitaptaki makalelerinde de benzeri bir kaygı ya da bilinç ile hareket ettiğini söylemek gerekir. Bu yazılarda gün gün İstiklal Savaşı'nın nabzı tutulur, bazen Batılı devletlerin tutumu, bazen Yunanlıların ve Yunan ordusunun durumu, bazen Ankara hükümeti, bazen de efkâr-ı umumiyenin konuya bakışı konu edilir. Kâzım Yetiş, Yahya Kemal'in İstiklal Harbi yıllarında Millî Mücadelenin gidişatı konusunda ne kadar isabetli düşüncelere sahip olduğunu gösteren bu yazıların, Gazi Mustafa Kemal Paşa tarafından da kesilip saklandığı ve daha sonra bunların Yahya Kemal'e gösterildiğini aktarmaktadır (Beyatlı, 1966: 13). Öte yandan bu yazılar zor zamanlarda topluma moral de vermiştir: “İspat etti ki bir zaman bir aşiretten cihangirane bir devlet çıkararak bu millet o cihangirane devletten bugün bir Türk vatanı çıkaracak kudrettedir. Bir nesil evvelkilere mevhum saltanat tatlı bir hayal, milliyet esasları üzerinde bir Türk milliyeti acı bir hakikat görünüyor. Bugün biz o mevhumeye acı hayal, Türk devletine tatlı hakikat diyoruz” (1966: 66). Kitaba ismini veren makale 1921'de *İleri*'de yayımlanmıştır. Makale, adını bir türküden almıştır.

“Bu türkü yeni Türk şiirinin ilk ve maatteessüf son güzel eseridir; çünkü ondan beri bu kadar şevkli, atılışlı, canlı mısralar söylenemedi. Üst tabakanın edebiyatı ya bir nazire gevelemesi, yahut da sıkıntı veren bir sinir iniltisi halinde iken alt tabakanın insanları köylüler: ‘Eğil dağlar, eğil!’ tarzında ne kadar atılışlı bir hayalle kıyam ediyorlardı, yeni talim çıktığını haber almış koşuyorlardı, yeni ve muntazam bir millet olmaya ne kadar şâyân-ı dikkat bir heves gösteriyorlardı” (1966: 165).

Yahya Kemal, medeniyet inşasında önemine dikkat çektiği önemli kültür ve fikir mimarlarının hayatlarının kayıt altına alınmasının önemine dikkat çeker yani bir edebî tür olarak biyografinin gelişmesi gerektiğine vurgu yapar:

“Türkçe’de hâlâ, en kolay gibi görünen şair, edip ve sanatkâr hayatlarını yazmak nevî, yani Frenkçe biyografi henüz belirmiş bir nevî olmaktan çok uzaktır. Eski Tezkire’lerdeki gibi kof, laf bulamacı, hatta herzededen ibaret şair hayatlarından sarf-ı nazar etsek, yeni edebiyat devrinde, en meşhur şairlerimizin hayatlarını ve eserlerini sözde tasvir eden yazılara bakınız” (1997: 148).

2. TARİH ŞUURU, MİLLİYETÇİLİK VE DİN

Yahya Kemal, tarihle ilgili yazılarında yine yazmak yoluyla kayıt tutmanın önemine dikkat çekmektedir. *Tarih Musâhaberi* adlı kitabındaki “Vesikaların Değeri” başlıklı makalesinde önemli bir noktaya temas eder:

“Otuz sene evvel, tarih ilminde, daima Fustel de Coulanges’ın bir sözü tekerrür eder dururdu: ‘Bir kâğıt parçanız var mı?’ Bu büyük tarih üstadı kendisine fikirlerden bahseden talebesine, tarihe dair fikirlerden asla alamadığını, anlamak istemediğini işrab eder gibi başını sallar, vesikadan başka bir şeye inanmamak ısrarıyla: ‘Bir kâğıt parçanız var mı?’ dermiş. Evet, Söğüt’te Gazi Ertuğrul devrinden bir kâğıt parçası bulmak mucizedir. Böyle bir kâğıt parçası şayet zuhur ediverse içindeki her satıra inanılır, hakikatin tam ifadesi gibi bakılır, o satırların verdiği her malumat cemiyetimizin esası addolunurdu” (1991: 131).

İstanbul’un işgal edildiği 16 Mart hakkında yazmasını da bununla ilişkilendirir: “16 Mart gününü, ondan evvelki günleri, ondan sonraki günleri, kafamın ve hayatımın bütün alakasıyla, İstanbul’da hissetmiş olduğum için tahattur ve tasvir etmeğe çalışacağım. Belki bu kâğıt parçası bir gün bizim zamanımızı öğrenmek isteyen bir kimsenin eline düşer ve hususî bir vesika olur” (1991: 38).

Tarih Musâhaberî’ndeki yazıların ancak birkaçı eski gazete ve dergilerden alınmıştır; büyük bir kısmı Yahya Kemal’in evrakları arasında bulunan yazılardır. Tetkik, tenkit, hatıra ve fikir yazıları şeklinde tanımlanabilecek bu yazılar daha çok kısa notlar şeklindedir. Bu tarih sohbetlerinde Yahya Kemal, Fransız İhtilali, 16 Mart, Arapların ihaneti, Bulgaristan’a dair görüşler, tarihte siyasî hatalar, devşirme meselesi gibi konulara değinir.

Yahya Kemal, tarihin, tahminlerle değil, sağlam vesikalara dayanılarak incelenmesine işaret eder ve bir tarih şuuru oluşturulması gerektiğini söyler (1991: III). Tarih sevgisinden bahsederken ise şöyle der: “Bir milliyetçi tarih’e değil milliyetinin tarihi’ne meftundur. Tarih sevgisi bahsine gelince kat’i olarak denilebilir ki tarih bir mevhumedir. Bu mevhumeyi bazı insanlar hayallerinde mücessem görürler; ondan bazen nefret ederler, bazen da hayranlıkla bahsederler, o mücessem gördükleri şey ise, geçmiş saatlerin, günlerin haftaların, yılların yığıntısından başka bir şey değildir” (1991: 2). Tarih incelemelerinde duygusal değil gerçekçi olunması gerektiğini ise şöyle ifade eder: “Tarih yekpare görülecek, topyekun sevilecek, yahut da nefret edilecek bir şey değildir; bilakis tetkik ve muhakeme edilecek bir manzaradır” (1991: 3).

Tarih şuuru ile ilgili olarak bir fakültede gençlere şöyle seslenir:

“Sizinle bu konuşmayı mütefekkir ve güzide sınıfımızın bir noksanını tahlile hasredeceğim. Bu noksan, tarih şuurunu edinmemektir. Eski cemiyetin güzideleri asırlarca bu kusurla malûldüler. Medrese, tarih okutmazdı. Tarihe aşinalarımız ve müverrihlerimiz, kendiliklerinden, hiç umulmadık mesleklerinden, sırf, kendi meyilleri ve kendi sa’yleriyle yetiştiler. Ne gariptir ki o müverrihlerin birçoğu defterdarlar ve muhasebecilerdi. Cüz’î bir kısmı da Enderun’dan ve müderrislerden çıktı” (1991: 135).

Yahya Kemal, Türk milletinin tarihi konusundaki görüşlerinin yanlış anlaşıldığını söyleyerek düşüncelerini şöyle ifade eder: “Burada söylemeliyim ki bana dair en yanlış görüşlerden biri, benim yalnız Osmanlı tarihine hayran olduğumu ileri sürmek gibi hem yanlış hem noksan iddiadır. Benim itikadına göre yeni vatanın fethi Malazgirt’ten başlar. Malazgirt’ten Osmanlı devletinin zuhuru kadar Rum Selçukîleri ve bu devlete tabi beylikler, Türkiye’deki Türklüğün temelini kurmuş Türklerdir. Hatta ‘Süleymaniye’de Bayram Sabahı’nda bu görüş tamamıyla meydandadır: ‘Tâ Malazgirt Ovası’ndan yürüyen Türk oğlu/ Bu nefer miydi?’ derken, gözlerimin önünde canlanan tarih, Horasan’dan Malazgirt’e, oradan İstanbul’a yürüdüğümüz asırlardaki Türk oğlu’nun büyük ve heybetli yürüyüşüdür” (Banarlı, 1984: 48).

Millî tarih bilinci ile ilgili olarak Adile Ayda’nın, Yahya Kemal’e, milliyetçiliği üzerinde hocası Albert Sorel’in etkisi olup olmadığını sorması üzerine, Yahya Kemal kendisini asıl milliyetçi yapan şeyin Paris’teki talebe mitingleri olduğu söyler:

“O sıralarda bizim Jön Türkler Abdülhamid’i yıkmakla meşguldüler. Yoksa Türk milletinden falan haberleri yoktu. Baktım bu Rumların, Bulgarların yıkmak istedikleri Abdülhamid değil, başka şey. Bunlar Türk milletini yıkmak istiyorlar. Demek Türk milleti diye bir şey var. Bu nasıl bir millettir? Mazisi nedir? diye merak etmeye başladım. Zaten Umumi Siyasiye mektebinde tarih okuyordum. Türk milletinin mazesini öğrenmek için tarih kitaplarını karıştırmaya başladım. İşte bende milliyet hissi ve milliyetçilik böyle doğdu. Hatta bir aralık Turancı oldum” (Ayda, 1962: 29).

Bir dönem bu şekilde düşünse de kısa sürede fikirlerinin değiştiğini şu şekilde ifade eder: “Fakat benim Turancılığım fazla sürmedi. Baktım, bunun bir sonu, bir neticesi olmayacak. Milliyetçiliği tahdit etmek lazım. Zaten o zamanlar Turana gayrimüslim Turanî kavimleri de ithal ediyorlardı” (Ayda, 1962: 29). Neden Malazgirt’i bir başlangıç olarak kabul ettiği ile ilgili olarak Ayda’ya şöyle cevap verir:

“Evet, milliyeti tahdit etmek ve tayin etmek lazımdı. İşte o sırada Fustel de Coulanges’in talebesi Camile Jullian’ın bir yerde tesadüf ettiği şu cümlesi imdadıma yetişti. [...] O zaman toprağın mühim bir şey olduğunu, milliyetin bir unsuru olduğunu anladım. Bizi de yaratan Anadolu ve Rumeli toprağı idi. Milliyeti zaman bakımından da tahdit etmek lazımdı. Tarih kitaplarını karıştırdıktan sonra kanaat getirdim ki, bu bakımdan Malazgirt muharebesi mebde olarak kabul edilebilir” (Ayda, 1962: 29-30).

Yahya Kemal, Eğin Dağlar’da “Yeni Türk Ruhu” adlı makalelerinde ise konuyu şöyle izah etmektedir: “Ben bu satırlarda ‘Yeni Türk Ruhu’ derken, Namık Kemal’den, Mustafa Kemal’e kadar, elli senelik bir hadiseyi görüyorum: Bir hadise ki edebî bir coşkunlukken yavaş yavaş sari bir aşk olmuş, ıstıraplı ve uzun bir macera müphem bir inkılap olmuş, en sonra büsbütün belirerek, mukaddes bir

facia olmuş” (1966: 258). Yahya Kemal, “Yeni Türk Ruhu” olarak ifade ettiği kavramın edebiyata da konu olmasının son derece faydalı ve gerekli olduğunu düşünmektedir: “*‘Yeni Türk Ruhu’ bir mevzudur ki bir ehlinin eline düşse, yeni Türk edebiyatının en güzel eseri olur. Ben o talihli müellifin yerini almayacağım. Bu mevzuu merak etmiş ve yalnız kendi görüşünü, kendi düşüncesini ifade eden bir muharrir gibi, bu son elli senenin iradeli, arzulu, emelli insanlarını tetkik edeceğim*” (1966: 259). Vatan sevgisinin, Rumeli’den, Adalar’dan kafilere kafilere gelen muhacirlerde belirgin bir şekilde gözlenebileceğine dikkat çeken Yahya Kemal, vatan sevgisi ile edebiyat arasında ise şöyle bir bağ kurmaktadır:

“Vatan acılarını kendi etinde hissetmiş Türkler ekseriyettedir. Kalbinde hissetmemiş Türkler ise pek azdır. Zannedirim ki yeni Türk edebiyatı bugünkü acıların hatıralarından teşekkül edecek. Bugün, vak’a sözden kuvvetlidir. Edebiyat kan ve ateş karşısında bittabi soluk kalıyor. Hisler zaman süzgecinden geçmedikçe şiir dediğimiz iksir hâline giremiyorlar. Büyük acılardan evvel Namık Kemal’in vatan şiirlerinden ancak mahdut bir sınıf zevk alıyordu. O zaman başında vatan havası esen gençler, karşılarında Sultan Abdülhamid’i görüyorlardı. Vatan vardı, fakat dardı. Vatan ıstırabını hissedenler o dar vatanda teneffüs edilecek havadan başka bir hedef gözetmiyorlardı” (1966: 235).

Yahya Kemal’in bir başka kitabı, *Çocukluğum, Gençliğim, Siyasî ve Edebî Hatıralarım* annesi hakkında yazdıkları ile başlar. Yahya Kemal’in elinde, genç yaşında kaybettiği annesine ait bir fotoğraf bile bulunmamaktadır: “*Annemin resminden mahrumum. Onun bir resmi hayatımın en büyük bir yadigarı olurdu. Annemin simasını şimdi iyi hatırlayamıyorum. İslam tesettürünün en şedit bir muhitinde doğduğu, yaşadığı ve öldüğü için bir resmini bırakmadan kayboldu*” (Beyatlı, 1999: 3). Nihad Sami Banarlı, şairin annesiyle ilgili şunları aktarır:

“Bu anne, büyük şairin ruhuna hem dinimizi hem de milliyetimizi nakşeden, mübarek bir kadındır. Annesinin adı, Nakiye Hanım’dır. Nakiye Hanım, bir aile anlaşmazlığının tesiriyle, genç yaşta veremden ölmüştür. Bu ölüm, şairin, hususi hayatında duyduğu en büyük ve unutulmaz acıdır. Bu yüzdendir ki Yahya Kemal, hatıralarında mesela Babam diye bir fasıl ayırmamıştır. Annesinin ıstırabına sebep olduğu için, babasına kırgındır. Gerçi bu kırgınlık, Paris’e firarından sonra, babasının gösterdiği şefkat ve alaka dolayısıyla hali yumuşamış fakat yok olmamıştır.” (1999).

Yahya Kemal annesinin dindar bir insan olduğunu “*Beş vakitte muntazam değilse bile, zaman zaman namaz kıları; akşam üstleri ölümlere Yasin okurdu; Peygamberlerden ve ahretten bahsedirdi*” diyerek aktarır (1999: 33): “*İlk sofuluk zevkini annemden almıştım. Ramazan akşamları ölümlerimizin ruhuna Yasin okumayı ondan öğrenmiştim*” (1999: 33).

Yahya Kemal'in inancı da milliyetçiliği ile bağlantılıdır. Banarlı'nın aktardığına göre 1944'te Maarif Vekaleti'nde kurulan bir komisyonun hazırladığı *Türkçe Metinler* kitabı hakkında konuşurken şöyle demiştir:

“Ben Türk milletinin inandığı Allaha ve yine Türk milletinin inandığı peygambere inanırım. Ben, bu imanın müslümanıyım. Ve galiba Paris'te iken böyle bir iman bende gizli gizli yaşırdı. Hâsılı, çeşitli hayat hadiseleri, zaman zaman benim imanımı sarsmıştır. Beni imansızlıktan kurtaran ve kendi Tanrısına bağlayan yine Türk milleti olmuştur. Çünkü bu kadar büyük bir milletin inandığı Allaha ve dine inanmamak iz'ansızlık olur. Bu yüzdendir ki Fikret'in mukaddesata hücumunu doğru bulmam. Nazım Hikmet'in, Kitab-ı Mukaddes'e açık taarruzları ise hangi rüzgârla olmuştur, bunu vatanda bilmeyen bir tek münevver yoktur” (Banarlı, 1984: 13).

Ezanla ilgili görüşleri de bununla bağlantılıdır: *“Ezan bir ses'tir. Minarelerden yükselerek Müslümanların gönlüne dolan bir musikidir. Ayasofya'da ilk defa hangi kelimelerle okunmuşsa onu öyle muhafaza etmek lazımdır. Ezana bu sesi, bu musikiyi biz verdiğimiz için de bu ses millîdir”* (Banarlı, 1984: 27). Aziz İstanbul'da “Ezan ve Kuran” ve “Ezansız Semtler” başlıklı bu benzeri içerikte makaleleri vardır. Yahya Kemal'e göre *“bu millet, İslamiyet'i kendi mizacına göre kabul etmiş ve çok eski putperestliğiyle karıştırmış ve öyle sever, onun uğrunda yalnız bu sebeplerle ölür”* (Banarlı, 1984: 42).

3. EDEBİYAT

Yahya Kemal'in edebiyat ve özel olarak şiir hakkındaki görüşlerine ulaşmak noktasında en iyi başvuru kaynağı kuşkusuz *Edebiyata Dair*'dir. Şiir, eski edebiyat, Türkçeye dair, vezinler, kafiyeler, tenkid, tiyatro gibi bölümlere ayrılan kitapta farklı noktalara değinilir. Edebiyatta fikir ve eleştirinin değerini son zamanlarda öğrendiğimizi söyleyen Yahya Kemal bu konudaki görüşlerini şöyle ifade eder: *“Fikir ve tahlil değerini ancak son zamanlarda Avrupalılardan öğrendik. Dünyanın yeni esasları dâhilinde bir millet olmaya başladıktan sonra bu değer de edebiyatımızda tecellisini göreceğiz. Yalnız zannederim ki bu değer şiirimizde ve nesrimizde hiçbir zaman asıl fitrî değerlerimiz olan aşk ve ihtiras'la zeka ve zarafet'i geçemez”* (1997: 65).

Edebiyat alanında algılamada ve uygulamada yaşanan büyük değişikliklerle ilgili şöyle düşünmektedir: *“Uzun zamandan beri bizde de, Avrupa'da olduğu gibi, kaideler kalktı, şahsi ve serbest atılışlar moda oldu. Bunun iyi bir tarafı olduğu gibi, kötü neticeleri de oluyor. İyi tarafı şahsiyetlerin en fazla bir mikyasta hususî zevkler ve görüşler getirmesidir. Kötü tarafı ise edebiyat böyle açık ve kanunsuz bir saha olunca o sahaya herkesin girebilmesidir. Biz işte bu kötü neticeyi fazla hissetmiş olduk”* (1997: 255). Yahya Kemal, *Mektuplar, Makaleler*'de ise kimi zaman Şark'a has bulunduğu bazı konularda ciddi eleştirilerde bulunur: *“Bir esere hayran olmuş kari'ler görürsünüz ki, hayranlıklarını ifade ederken o eseri iyi okumadıkları hemen göze çarpar, götürü hayranlık Şark medeniyetinde umumî bir haldi.*

Mevlevîler görülürdü ki, dolu ağız Mevlana'dan bahsederler ve bütün ömürlerinde bir defa bir Mesnevî nüshasını yahut şerhini görmezlerdi ve görmeğe merak etmezlerdi” (1990: 32). Abdülhak Hamid'den örnekler vererek onun hakkında yazı yazarlar arasında, şairin külliyyatını okumuş kaç kişiye rastlanabileceğini sorar (1990: 32).

Edebiyatın amacının bir düşünceyi savunmak olmadığını altını çizen Yahya Kemal, tezli edebiyat anlayışı konusunda pek iyimser değildir: *“Hedef bir müdde ve sanat vasıta olunca sanatın değeri tabiatıyla düşer. Tezli roman tezli tiyatronun, hiçbir dilde, hayatı ifade eden gerçek bir şaheser verdiğini ben bilmiyorum. İnsanlığın ilk devirlerinden beri mevcut olan roman kendi başına bir nevüdür. Bu nev'in, zaman zaman, kainatı değişir, yapı tarzı değişir, çığırını değişir, en mavi hayalden en katı hakikate kadar sahaları değişir lakin kendi öz tabiatı değişmez”* (1997: 211).

Eğil Dağlar'da yer alan “Üç Tepe” adlı yazıda ilginç bir noktaya dikkat çeker ve Türk edebiyatı metinlerinde karşımıza çıkan ve sembolik değerleri nedeniyle önem taşıyan “üç tepe”den bahseder. Bunların, dönemin sosyal ve siyasi şartları ile bağlantısına dikkat çeker:

“Birkaç senedir, Yakup Kadri, edebiyatın yazı denilen cephesini kaldırarak ruh denilen ötesini görmeye çalışıyor, bu yeni meylini ilk gösterdiği satırları birkaç sene evvel çıktığı zaman hemen bütün eski perestişkarları meyus oldular, yalnız Halide Edip haber verdi ki bu yeni hareket bizde edebiyatın yakasını açan harekettir. Yazıdan hayata geçti geçeli muharrir Halide Edip'i unuttu, iki sene evvel, Sultanahmet meydanlarından tekbirler çekilerek önümüze düşüp bize meşale çeken bu ulvî mahluk, edebiyatı hayata nakletti. O gün, o meydanda tekbir sesleri ortasında siyahlarla görünen insan, hafızamıza yeni şahsiyetini o kadar kudretle hakketti ki eski hayalini hatırlayamıyoruz. Ve bize öyle geliyor ki asil eseri de o günden başlıyor, Yakup Kadri'nin Metris Tepe'yi bundan sonraki Türk edebiyatının mihrakı gibi gösterdiğini işittiyse hemen tasdik etmiştir sanırım. Türk edebiyatı yeni unvanını takındığı son elli seneden beri iki tepeden âleme baktı, bu tepelerin biri Çamlıca Tepesi, öteki de Tepebaşı'dır” (1966: 70-71).

Tanzimat metinlerinde çoğunlukla karşımıza çıkan mekân Çamlıca Tepesi iken, Servet-i Fünun'da Tepebaşı'dır. Büyük şair Servet-i Fünun'a geçiş sürecini şöyle değerlendirir: *“Bizi bir müddet tatlı su Frengine benzeten o edebiyat mukadderdi. Ona vücut verenler de bir medeniyetten bir medeniyete geçiş devresine zebundular. Bu itibarla o edebiyat hiç gayr-i millî değil, millîdir de; çünkü o mukadder geçişin gayet samimi bir inikâsıdır. Edebiyatın en yüksek değeri ihtirassa, itiraf etmeli ki Servet-i Fünun edebiyatı ihtiras hamleleriyle yanar”* (1966: 72-73). Yahya Kemal, Servet-i Fünun'dan bahsederken Fikret'in oğlu Haluk'a da değinir: *“Bu çocuğun serencamı o edebiyatın son götürdüğü merhaleyi ibretle düşündürcek kadar manidar değil mi?”* (1966: 74). Sonuç olarak “Üç Tepe”de

andığı son tepe ise Milli Mücadelenin önemli duraklarından biridir: “Yakup Kadri gibi edebiyatın bütün hazlarını aldıktan sonra bezen bir ruh yeni kelamın nazil olacağı tepeye bakıyor ve son günlerde millî timsalin gösterdiği tepe için dedi ki işte o, bu tepedir: *Metris Tepe*” (1966: 75).

Edebiyatla ilgili yazılarında edebiyatımızda kullanılan farklı tür ve şekillere vezin, kafiye değişikliklerine, tiyatro ya da edebi metinlerde kullanılan dil gibi konulara dikkat çeken Yahya Kemal'in o tarihlerde bizde yeni yeni gelişen eleştiriyi de son derece önemseydiği görülmektedir. Edebiyatın amacının bir düşünceyi savunmak olmadığını altını çizen Yahya Kemal'in kendi şiirlerinin anlaşılmasına da ışık tutacak şiir hakkındaki metinleri ise ayrı bir başlık altında değerlendirilmelidir.

4. ŞİİR

Yahya Kemal'in ölümünden sonra şiirleri *Kendi Gök Kubbemiz* (1961), *Eski Şiirin Rüzgârıyla* (1962) ve *Rubailer ve Hayyam Rubailerini Türkçe Söyleyiş* (1963) isimleriyle üç kitapta toplanmıştır. Büyük şair, “Kökü mazide olan bir âti olarak” Türk şiirine önemli açılımlarla katkıda bulunmuştur. Yahya Kemal, nesirlerinde şiir konusundaki görüşlerine de sıkça yer verir. Özellikle de *Edebiyata Dair* bu konudaki görüşlerine ulaşmak noktasında önemli bir kaynaktır. Büyük şair, şairliği konusundaki bir soruyu şöyle cevaplar:

“Şiirden tabii çok haz duydum. Bu haz ömrümü doldurdu. Fakat faide görmedim. Bilâkis zarar gördüm. [...] Eğer şiir mukadderatıma karışmasaydı çok isabet olurdu. Yalnız bunu da söyleyeyim ki bir insanın hayatında şiiri anlamaması büyük bir noksanıdır; çünkü hazların en derini ve en güzelidir. Akıllı olanlar yalnız anlamakla iktifa etmelidir. Şiiri anlamak ve söylememek, yani adını şair çıkarmamak eğer mümkün olursa en iyi yoldur. Dediğim gibi ben bu işte yanılmış olduğumu anladım, lakin biraz geç anladım. Şahsıma ait fikrim bu kadardır” (1997: 251-52).

Yahya Kemal, şiire çocukluğunda âşık olduğu bir kız nedeniyle başladığını anlatır: “Her sanata olduğu gibi şiir sanatına da vukuf doğuştan olmaz. (Zamanla elde edilir). Ya bir aşk veya bir ideal (Bir harb, bir isyan hâsılı bu nevi'den bir hâdise) bir şairin inkişaf etmesine, hissini ifade etmek için dilinde bir kudret aramasına vesile olabilir. Bu aşk hatırasını zikredişim benim hayatımda ilk ve kuvvetli bir âmil oluşundandır” (1999: 95).

Edebiyata Dair'de yer alan pek çok yazı yine kısa notlar şeklindedir. Yahya Kemal, döneminde şairlerle ilgili değişen algıyı şöyle yorumlar: “Eski zarifler, şua dedikleri vakit, rindâne yaşar insanları deruni bir tezyifle karşıladıkları vakit bile zâhiren hürmet ederlerdi; çünkü bu sınıfın resmileşmiş bir itibarı vardı; onu ihmal edemezlerdi. Lakin zamanımızda şairler diye bir gençler mevkibi görüldüğü vakit istihkarın en pes perdesinden bir mânâ hâsıl oluyor” (1997: 19). Şair, millet olarak şiirde kuvvetli bir istidadımız olduğunu düşünür:

“Şiirimiz, milletimizin Anadolu’daki teşekkülüyle beraber başlar, o kadar eskidir. Şiirimizin gerçi hiçbir zaman ufukları çok geniş olmadı. Bunun sebebi ise öteden beri devletçi bir millet olmamızdır. İlimde olduğu gibi şiirde de mürşidimiz olan milletlerin çizmiş olduğu daireden çıkmadık. Lakin bellediğimiz şiirin kıymet kısmında, muhakkak ki en yüksek derecelere yükseldik. Lirikizm, zarafet, zevk harikaları gösterdik. Şiirimizin berceste mısralarını, beyitlerini, hatta bazı derli toplu parçalarını iyi okuyup anlayacak bir ecnebi, kabiliyetimize hayran olabilir. Daima bu itikatta bulundum ki Avrupalıların anlayamadıkları eski şiirimiz, anlayıp sevdikleri ve hatta bize sevdirdikleri diğer sanatlarımızdan, mesela mimarimizden daha yüksek bir kıymettedir.” (1997: 31)

Daha önce de ifade edildiği gibi Yahya Kemal’e göre Türk edebiyatı fikirden yana fakirdir ama hiçbir millet Fuzulî ve Nedim ayarında iki büyük lirik şair gösteremez: “Belagat muallimleri lirik şiiri, şiirin diğer neveleri arasında bir nevi olarak gösterirler. Diğer neveler doğrudur, çünkü şiir olduktan sonra dolaştıkları hususî vadinin ismini alırlar. Lirik şiire bir sıfat vermek iktiza ederse ‘asıl şiir’ demeli” (1997: 37). Yahya Kemal, şiirde müzik ile ilgili görüşlerini farklı bir şekilde bir de şöyle ifade etmiştir:

“Eskilere göre şiirde lafız ayrı mana ayrı idi; bize asıl şiir ancak lafız ve mana arasında bir milimetrelilik fark dahi kalktıktan sonra başlayabilirdi. Bizce mısra da lisan tek başına mana kesildiği zaman şiir tecelli etmiş demektir. Yine bizce mana ne kadar derin ne kadar şaşaalı, ne kadar cazip, ne kadar yeni olursa olsun, şiirde tek başına bir kıymet değildir, nesirde ve sözde bir kıymettir, lakin şiirde değildir, mana ancak lisan kesilirse, daha açık bir tarifile lisanda nağme haline gelirse şiir kıymetini alır” (1990: 29).

Yahya Kemal, şiir hakkındaki görüşlerini ifade ederken aynı zamanda kendisi ile ilgili de ipuçları vermektedir:

“Şimdi bir çok şeyler düşünürken bir daha kâni oluyorum ki şiirin ve nesrin yegâne yaşayacak tarafı ‘temiz hisler’den yaratılabiliyor. Gençliğimizde, herkes gibi bizi de mutasallifâne sermest eden vâhîliklere şimdi sıkılmaksızın gülüyorum. ‘Benim dehâm kalbimdedir’ diyen Lamartine’i şimdi daha ziyade anlıyorum. İnsanlara kendimizi istediğimiz şekilde göstermek gayret-i câhilanesiyle vücuda getirdiğimiz edebiyat sahte oluyor ve dayanmıyor: İnsanların bizi istedikleri gibi görmelerine baştan râzı olmak yegâne akıl yoludur zannederim. Bazı berceste mısraları bir asır, iki asır, üç veya dört asır öteden, zaman zaman, bize kadar gelen eski şairleri düşünüyorum; bu adamlar ne kadar sade insanlardı; bıraktıkları o mısralar ne kudrettedir ki, daima ‘hâl’ halinde bulunuyorlar. Onlar gibi birkaç satır bırakarak öleceğimize kani olabilir miyiz?..” (1990: 82).

Öte yandan Yahya Kemal, şiirle ilgili düşüncelerini ifade ederken toplumsal eleştirilerde de bulunur: “Bilgisiz bir şey yetişeceğine inanmak safderunluktur.

Bizim eski şiirimizin değeri, yeni şiirimizin değerinden fazladır; bunun sebebi barizdir; çünkü eski şairlerimiz, örnekleri olan İran şairlerini çok iyi bildikleri bir Fariş ile ve o şiiri anlamak için aldıkları uzun bir bedî terbiye ile çok iyi anlıyorlardı. Eskilerin Arab'ı ve Acem'i benimseyişile bizim Avrupa'yı benimseyişimiz, nüfuz ve ihata itibarıyla, mukayese edilemez" (1997: 294-95).

Şiirlerini bir araya getirip kitap halinde basmakla ilgili hislerini *Mektuplar, Makaleler*'de Fazıl Ahmet'e yazdığı mektupta görüyoruz: "Bir müddetten beri içim şiir doludur. Gerçi kuru bir çeşmeyim. Fakat zaman zaman içimde büyük birikintiler oluyor. Tasarladığım yeni bazı şeyleri vücuda getirerek artık ben de bir mecmua çıkarmak (şiir kitabı) hevesine düştüm. Bu niyette beni teşvik eden şey bilhassa eski bazı parçalarımın unutulmayışı oldu. Demek ki bir mecmua bırakırsam beni daha beş on sene yâd edenler bulunacak" (1990: 81). Yine Fazıl Ahmet Yenisey'e 1931'de Madrid'den yazdığı mektupta da, kendisinin kaydettiği şiirlerini yayımlamak düşüncesi ile ilgili olarak kendi eserini kendi basmak istediğini söyleyerek cevap verir:

"Her müellif kendi eserinin tab'ında alması iktiza eden şekli kendi tayin etmelidir. Bahusus ki, defterinizde olan manzumelerimin bir küll teşkil etmedikleri muhakkaktır; bana ait olmayan mısralarla, sözde, ikmal edilmiş olmaları da vârid-i hatırdır. Manzumelerimin hepsini kendim cem ederek ve bizzat tab'ettirecek âcizâne bir eser vücuda getirmek niyetindeyim. Bunun için dermeyeran buyurduğunuz teşebbüsten beni affetmenizi rica ederim. Dostane tahattür ve teveccühünüzü minnetle yâdederek muhabbetle ellerinizi sıkırım Efendim" (1990: 92).

Görüldüğü gibi Yahya Kemal şiirle ilgili metinlerinde şairliğe nasıl başladığından, şiirin hayatındaki konuma, yaşamını nasıl ve ne yönde etkilediğine cevap verirken poetikası konusunda araştırmacılara ipuçları vermektedir. Fikrî açıdan zayıf bulduğu Türk Edebiyatı, söz konusu şiir olduğunda son derece kuvvetli bir damara sahiptir; Yahya Kemal millet olarak şiirde gerçekten yetenekli olduğumuzu ifade eder.

5. PORTELER

Yahya Kemal, edebî tartışmalar yapmaktan uzaktır. Polemikten hoşlanmaz. Nurullah Ataç ile arasında geçen bir mesele vesilesiyle polemik hakkındaki görüşlerini şöyle ifade eder:

"Eğer yazı ile münakaşa usulünü seveydim, Nurullah Ataç'la bu bahis üzerinde günlerce ve günlerce konuşmak ve atışmak mümkün olurdu. Lakin bana öteden beri bu mücadele tarzı biraz tiyatro ve sahne hissi verir. Gençliğimden beri yazı münakaşasından çekinmemin bir sebebi budur. Diğer derunî bir sebebinin de ifşa edeyim. Bana öyle gelir ki, gazete sütunlarında günlerce ağız dalaşı etmiş bir insan, günün birinde bir manzume neşretse, tıpkı birçok güreşikten sonra bir sedire oturup şarkı söyleyen pehlivan gibi, gülünç olur" (Banarlı, 1984: 305).

Alıntıdaki görüşler dikkate alınarak Yahya Kemal'in *Siyasî ve Edebî Portreler*'de yazdıklarını da bu minvalde değerlendirmek gerekir. Yahya Kemal, bu makalelerden de kimseyi haberdar etmemiştir. Banarlı bu yazılarla ilgili görüşlerini şöyle ifade eder: “Hiçbir zaman siyasi ve edebi polemik yapmak; bu yolda münakaşalara girmek; fikri, edebi, siyasi tutumlarını beğenmediği kimselerin kendileri veya taraftarlarınca yapılacak hücumlara hedef olmak; böyle hareketler ortalığı velleveye vermek, Yahya Kemal'in aklından bile geçirmediği, onca, tatsız hadiselerdir” (1984: 295).

Yahya Kemal, *Siyasî ve Edebî Portreler*'de yirmi kadar önemli şahsiyet hakkında görüşlerini anlatır. Abdülhak Hâmid, Tevfik Fikret, Ziya Gökalp, Süleyman Nazif, Halide Edip, Yakup Kadri, Refik Halit, Ruşen Eşref, Ali Kemal, Yusuf Akçura'ya kadar çağdaşı önemli edebiyatçılar hakkında bilgiler verir. İlk dönemlerinde çok etkilendiği Fikret hakkında şunları söyler: “Tevfik Fikret'i ilk defa 1912 yazında, arkadaşım Şefik Esad'ın delâleti ile tanıdım. On seneden beri şiirine aşına idim. Kendi neslimin bütün çocukları üzerinde olduğu gibi, ruhumda, ahlâkımda, zevkimde, lisanımda, sanatımda en büyük tesiri o icra etmişti. Şark âleminde kafamı o çıkarmıştı. Bir müddet onun kâinatında kalmıştım. Sonra Paris'teki edebî hayata dalarak onun kâinatından çıkmıştım” (1986: 6). Ziya Gökalp de hayatındaki önemli isimlerden biri olmuştur:

“Ziya Bey'i son defa Fransız Hastanesi'nde gördüm ve hastanenin müdürü dostum doktor Gassend'e onun bizim ne kıymette millî bir hazinemiz olduğunu söyledim; kurtarabileceğini, bütün meş'un tahminlere rağmen, umdum. Lakin iş işten geçmişti. Ziya Bey'i kaybettik; hem de öyle bir zamanda kaybettik ki kaybettiğimiz başın ceberini havas zümresi bile hakikî bir şuurla anlayamadı. Ziya Bey'in bir radyum olan dimağı söndüğü günden beri vatandaki ilimde karanlık vardır” (1986: 20).

Yahya Kemal, bu iki önemli ismi karşılaştırır. Bu karşılaştırma edebiyat tarihçileri ve eleştirmenlerine söz konusu edebî şahsiyetler hakkında bilgi vermektedir:

“Fikret'in bilgisi orta derecede, bir çok bahislerde ondan da dundu. Mütefekkir olarak kainatı hayli mahduddu. Mesela yaşının kemal deuresinde meylettiği sol nazariyeleri okadar basit ve hayal meyal bir halde benimsemişti ki o senelerde Avrupa'da o nazariyelerin kitaplarla, mecmualarla, gazetelerle, hutbelerle, nihayet amele âleminde ve Parlamentolarla bilfiil çalkantılarıyla, onda bir mikyasta olsun bilmezdi; bilmeğe fazla hevesli de değildi” (1986: 21). “Fikret, kendi zamanında, çalkan Fransız şiir cereyanlarının en derin ve yüksek taraflarını, yani Baudelaire'den Symbolisteler'e kadar uzanan mühim tarafını anlamazdı” (1986: 21). “Ziya Gökalp ise şiirin ne olduğunu Avrupa felsefesinin bütün ışıklarıyla iyi bildiği halde, bizim heceli ve aruzlu bütün millî şiirimizi Fikret'ten çok daha iyi anladığı halde, kabul edilmesini teklif ettiği millî vezinlerle, millî nazım şekilleriyle, millî zevkle ve millî lisanla, ne kendi bir yenilik vücuda getirebildi, ne de tilmizlerinin bir şey yapmasını temin edebildi” (1986: 23).

Yakınında bulunan bir isim olarak Yakup Kadri'den ve Halide Edip'ten de bahseder: “Yakup Kadri, Halide Edip Hanım'ı hiç sevmez benim nazarımda muttasıl düşürürdü; gayet haris, riyakar, ehemmiyet ve şöhret peşinde koşar, içyüzü karanlık, bilhassa dessay bir insan olarak tasvîr ederdi. Onun bu tesirlerinden âzâde olarak Halide Edip Hanım'ı sık sık görmeğe giderdim. Saatlerce konuşurduk; çok zaman akşam yemeğini beraber yedik” (1986: 36). “Yakup Kadri'nin bana ve benim ona karşı duyduğumuz şedid bir kin ikizin hayatında başlıca bir safhadır. İnsanların karşılıklı temayüllerle birbirini arayıp dost oldukları umumî bir itikat halinde rivayet edilse de bu yalandır. Bunu nefsimde tecrübe ettim. Yakup Kadri'yle uzun seneler dost olmamızın hâdisesi bana bunu ispat etti” (1986: 41). *Siyasî ve Edebî Portreler*'de kendisinden en çok bahsedilen isim, en uzun portre edebî ve siyasî tarihimizin tartışmalara neden olan ismi Ali Kemal'e aittir: “Yahya Kemal'in daha Paris'te talebe iken tanıdığı; yıllarca birlikte çalıştığı; Türk matbuat âlemine Yahya Kemal'i büyük sitayişlerle tanıtan ilk başmuharrir olan Ali Kemal hakkında Yahya Kemal'in şu şifahî kanaatini de bilmekte yarar vardır: - Ali Kemal Bey'in vatana ihanet ettiği ileri sürülemez. Uğradığı akıbet millet mizacına ve millet ekseriyetine muhalif bir içtihatla inat ve ısrar etmesindedir” (1986: 99).

Siyasî ve Edebî Portreler dışında *Çocukluğum, Gençliğim, Siyasî ve Edebî Hatıralarım*'da, *Edebiyata Dair*'de, *Mektuplar, Makaleler*'de de başka önemli şahsiyetlerle ilgili bilgilere rastlanabilmektedir. Mesela arşivde bulunan şu yorum oldukça ilginçtir: “Müverrih Cevdet Paşa ile edîb Namık Kemal bir tek adam olsalardı XIX. asırda büyük bir nâsirimiz olurdu. Azeri Fuzuli ile Osmanlı Nâilî-i Kadîm bir tek adam olsalardı eski şiirimizin zevkine doyamazdık. Köprülü Mehmet Paşa, Ziya Gökalp'in millet nazariyesini bilseydi ve tatbik etseydi Osman Gazi'nin ismini unutturan bir başlangıç olurdu” (1990: 61). Hatıraları arasında zikrettiği bir vaka da oldukça önemlidir. Yahya Kemal ve Ziya Gökalp oturlurlarken yanlarına Talat Paşa gelir:

“Ziya Gökalp'e: ‘Canım Ziya Bey! Hars mars diye bir lakırdı var. Nedir bu hars Allahını seversen? Bizim Merkez-i Umumi'de kaç defa anlattın, bir türlü kafama girmedi; anlatsana şunu!, diye latifeye girişti. Etrafındakiler gülüyorlardı. Ziya ve ben gülmüyorduk. Ziya, tutuk lisanıyla hars'ı bir defa daha anlatmaya başladı. O anlatırken Talat böyle bahislerle uğraşmaya hiç vakti olmayan bir insan gibi, hatir için dinliyor ve dostane gülümsüyordu. Gerçi hars bahsini harb bahsi çabuk kapattı. Mütareke oldu. Talat da, arkadaşları da siyasi sahneden bir bir çekildiler. Ancak İttihad ü Terakki, Türk milliyetperverliğini benimsemiş bir Cemiyet olarak damgalandı; o kadar ki ilk programı olan teceddüd'den ziyade dahilde de, hariçte de milliyetperverlik onun bir farikası oldu” (1999: 175).

Yahya Kemal, ilk kadın şairlerimizden Şair Nigar Hanım'la ilgili şöyle düşünmektedir: “Sanatta ve hayatta Nigar Hanım Türk Şark'ını her muasırdan iyi

temsil etti. Bazı kadınlar erkek gibi yazıyorlar. Nigar Hanım dehâ-i nisvî ile mütehallî yegane şairemizdir. Cinsinin enfüsiyetini kimse onun kadar samimiyetle ifade edemedi” (1997: 207). Bu vesile ile Yahya Kemal’in kadınlarla ilgili düştüğü bazı notlara da değinilebilir. Arşivdeki yazılarından birinde şöyle demektedir: “Bir erkek kadınlar arasında vakit geçiremez. (Onlar) ne kadar tecrübeli olsalar yine fikir insanı olamazlar. Kadınlar yalnız ve yalnız doğurmak anne olmak çocuk büyütme için yaratılmışlardır. Bu vazifelerinden gayri bütün işleri ve fikirleri haşşiyattır” (1990: 58). Öte yandan “Türk Kızları Türk Gençleri” adlı bir makalede genç kızların kültürün koruyucusu oldukları noktasına dikkat çekerek

“Ah bilseniz biz onlardan ne kadar az Türküz. Şark’ın Osmanlı şimesi onlardadır: Türkçeyi, aralarında medenî bir lisan gibi onlar konuşuyorlar. Bir gün Şark Türklerine has lisan-ı şiirin devri hulûl ederse, şimdi onların konuştuğu beste ile yazacağız. Onlar eski Osmanlı adabının son varisleri kaldılar. Şarklılar gibi ağlıyor, Şarklılar gibi gülüyor, öyle oturuyor, öyle yürüyorlar. Emin olunuz! Onlar olmasa biz bu iklimde meşuk bir halita-yı beşer oluruz. Hanımlarımızla konuşanlar bu fikrimi hep tasdik ederler. Yarım asırdan beri, Garb’la temas, erkeklerimiz tahlit ettikçe, temeddün eden kadınlarımızı takviye etti” (162)

demektedir: “Erkek neslin terbiyesine edilecek maddi ve manevi fedakârlıkları tamamıyla kızlarımızın yetişmesine hasretsek Osmanlı saltanatı müebbeden kurtulur” (1990: 162).

6. MİMARİ

Yahya Kemal millî bir mimarî oluşturulması konusunda da son derece hassastır. “Süleymaniye’de Bayram Sabahı” gibi eserlerinde bu daha çok hissedilmektedir. Yayımlanan pek çok kitapta konu ile ilgili makalelere ve notlara rastlamak mümkündür. *Mektuplar*, *Makaleler*’de yer alan, yine arşivde bulunan “Millî Peyzaj” adlı makalesinde şöyle söylemektedir:

“Mimariyi yalnız mimari ve hendese nokta-i nazarından adıyla ihya etmek bir hatadır. Çünkü mimariye zamanın giydirdiği bir kisve vardır. İşte o millî peyzaj’dır. Buna bir misal: Beyazıt Camiidir. Beyazıt Camiinin önünde kahveler arkasında Sahaflar Çarşısı vardır. Bilhassa Sahaflar Çarşısı’nı ele alalım. Bu manzara hiçbir dekorunun icad edemeyeceği kadar güzeldir. Ve üstelik maziye göz önünde canlı bir vesika gibi bulundurur. Çok cezrî düşünen bir belediyece feci bir günah olarak, Beyazıt Camiini yalnız mimarî eseri olarak ortaya çıkarmak istese ve Sahaflar Çarşısı’nı kaldırsa ne kadar fena olur, değil mi? Demek ki zamanın bir de kendi mimarisi vardır, etraf her zaman tufeyli değildir” (1990: 57).

Yahya Kemal, bir “Türk Evi” evi inşa edilmesi gerektiğini de düşünmektedir:

“Biz ancak bu son asırda Türk evi bozulduktan beri kiralık evlerde sürünüyoruz. Eski Türk evini tahayyül, şiir sahasında kalsın; onu hayatta bir daha ihyâ etmek muhâldir. Cedlerimizin evleri ve eşyası yaşayışlarının tarzından doğmuştur... Bağdaş kurmak şilteyi, minderi; sahandan elle yemek leğenle, ibriği, el silecek sırma havluları icad etmişti. Bütün bu güzel şeylere elveda. Avrupa'nın yaşayış tarzı bizi değiştirdi, tepeden tırnağa kadar yeni mürebberimize benziyoruz. Saçlarımızı onlar gibi kestiriyoruz, onlar gibi traş oluyoruz, onlar gibi yiyor, onlar gibi içiyor, onlar gibi yatıyor, onlar gibi çok ayakta duruyor, az oturuyoruz” (1990: 142-43).

Türk evini inşa edecek mimarlara ihtiyaç duyulduğunu dile getiren Yahya Kemal, bir dönem Hamdullah Suphi ile böyle bir fikri canlandırmak istediklerinden bahseder: “Arzu ediyorduk ki, Türk mimarları toplansın, Türk'ün yeni hayatına göre 'İngiliz evi' gibi bir 'Türk evi' tasavvur edilsin, bulunacak netice matbuatta her Türk'ün hayaline nakşedilsin, yaptıracağı evin planını ve üslubunu ya kendi keyfine göre uyduran yahud da mimarın keyfine biraanlara yol gösterilsin. Hasılı yeni hayatta, yeni bir ev tecelli etsin; bu güzel hayali harb ve onun mabadı olan felaketler unutturdu” (1990: 143).

Tarihte İstanbul'un fetih çalışmalarına ayrıntıları ile yer verdiği ve her Osmanlı padişahının İstanbul'u almak için sarf ettikleri gayretleri anlattığı *Aziz İstanbul*'da da sıkça, fetih öncesi ve fetih sonrası İstanbul'da mimariyi karşılaştırır: “Uhrevî olsun, dünyevî olsun, bütün bu semtlerin mimarîleri gayet basitti; ahşaptı. Konaklar, evler, yahılar, köşkler ve birçok küçük evlerden ibaretti. Onların da bir semte yahut bir köye daima bambaşka bir hüviyet veren sayısı fazla değildi. Bu kadar az malzemeyle birbirinden güzel ve göz alıcı tablolar yaratmak İstanbul'un Türk ve Müslüman halkının millî güzideligini gösterir” (2007: 56). Yahya Kemal, yeni kurulan bir şehrin millî duyarlılıkla inşa edilmesi gerektiği görüşündedir. Bunu yabancı bir mimar yapamayacaktır. Düşüncelerini desteklemek için konunun uzmanlarının da aynı fikirde olduğunu aktarır:

“Ergötz diyor ki: 'Bir şehrin inkişafı yalnız ecnebi mütehasşısalar eline bırakılamaz'. Bizim mühendislerimiz farzedelim ki henüz böyle harikulade urbaniste olmaktan uzaktırlar; Ankara şehri için de maateessüf ecnebi usta, ecnebi kalfa ve ecnebi amale çalıştı. Kendimiz de henüz şehirlerimizi millî bir surette telakki etmekten, imar etmekten çok uzağız. Yalnız mazur olduğumuz nokta şudur ki; bunu da burada açıkça söyleyeyim. Şimdi demek istiyorum ki şehrin ihtiyacını, imar kabiliyetini ve bilhassa tarihî hatıralara taalluk eden noktalarını şüphesiz ki ecnebiden daha iyi biliriz. Çok genç ve millî conscience'a malik millet evladı şüphesiz ki ecnebiden daha iyi bilir. Şüphesiz ki daha güzel bir eser vücuda getirir” (2007: 174).

Öte yandan eski mimarların benliklerini öne çıkarmadan çalışmalarına, tevazularına da dikkat çeker:

“Cetlerimiz çok güzel mimarî vücuda getirirlerdi. Vücuda getirdikleri eserlerden harikuladeleri vardır. İstanbul’un o zamanki camilerinden birine dikkat ederseniz ne mimarının adı vardır ne de üsluba dair bir yazı vardır. Camiin kapısında bir beyitle banisinden, mütevellisinden bahseder, lakin sanatkârına dair söz söylemez. Çünkü eskilerin kafasında böyle bir şey yoktu. Bu, camiin mimarından, sanatından daha mühim idi. Birçok çeşmeler, tarihî binalar, İstanbul’da vardır, fakat bu moda yeni çıkmıştır. Eğer bizde taammüm ederse anlayacağız ki İstanbul’da yüz kırk değil beş yüz eser vardır” (2007: 178).

7. VE SİYASET

Yahya Kemal, politikaya ilk defa, çocukluğunun bir kısmını geçirdiği Üsküp’te tanıdığı Ragıp Efendi vasıtasıyla meyletmiştir: “Abdülaziz’in hal’ini, Mithat Paşa’nın şahsiyetini, Ali Suavi vakasını, Taif faciasını, Jön-Türklüğün Avrupa’da zuhurunu, çıkardığı gazetelerin isimlerini, Murat Bey’in Paris’e firarını ve sonra avdetini, hasılı Türkiye’deki liberal cereyanın safhalarını Ragıp Efendi’den doğru dürüst öğrenmiştim” (1999: 63). Siyasî Hatıralar’da ise, siyasi meselelere nasıl ilgi duyduğunu şöyle ifade etmektedir:

“Siyasi fikirlerle ilk kulak dolgunluğum, 1897’de Selanik’te oldu. O zaman on üç yaşıma yeni giriyordum. Selanik şehri, Teselya’ya koşan ordularımızın silah şakırtılarıyla dolu idi; Anadolu taraflarından esmiş bir türkünün mısraı ‘Eğil dağlar eğil üstünden aşam...’ hududa kalkan asker trenlerinin vagonlarından ve sokaklardan taşıyordu; Rumeli atılğan bir heyecan içindeydi; harbin ilk günlerinde, İstanbul’dan Gazi Osman Paşa’nın gelişi ve onun geldiği gün de Yenişehir’in feth olunduğu haberi bu heyecanı şedid bir hava haline getirdi” (1999: 121).

Gençliğinde siyasetle ilgilendiği önemli bir dönemden “Paris Sevdası” adlı makalesinde bahseder: “1902 senesinde, on sekiz yaşındaydım; alafranga neslin birçok çocukları (gibi) bir Paris sevdasına tutulmuştum. Hayatıma başlıca bir istikamet vermiş olan bu sevdanın birkaç menşei vardı. Bunu nakletmekle o devirdeki Türk gençliğinin ruhiyyetini izah etmiş oluyorum” (1999: 74). Yahya Kemal’in gönlünü Paris’e çeken diğer bir sebep de Jön Türklük’tür (1999: 75). Yahya Kemal, daha sonra JönTürkler’in yanıldıklarını düşünmüştür: “1903’te Gençtürklük, fikir sahasında hiç, fiil sahasında yine hiçti. Fikir sahasında o kadar hiçti ki yeni, müspet bir şey söylemedikten başka gayesi olması iktiza eden eski Kanun-ı Esasi ile de meşgul değildi” (1999: 191). Ayrıca, Türkiye’de siyasî fikirlerin Jöntürk hareketi ile başladığına dair düşüncenin de doğru olmadığını ifade eder: “Mamañih bu mütearife kökünden yanlıştır. Jöntürklük arkasındaki Tanzimat Devri ve onun arkasında Selim-i Salis Devri, çok muayyen siyasi fikirlerin kaynağı, çoştuğu, Osmanlı cemiyetinde insanları hırs ve kinlerle ikiye ayırdığı devirlerdi” (1999: 180). Paris’te beş sene bu hareketten kişilerle birlikte bulunmuş, Abdullah Cevdet’le de orada tanışmıştır:

“Hayatımda iki yolun başında bulunuyordum. Bu yollardan biri, babama vaat ettiğim gibi, Paris’te sadece tahsil etmek ve ses çıkarmamak, hele Gençtürkler’le ihtilat etmemek ve bu yüzden taahhüd edilen talebe tahsisatını tehlikeye düşürmemektir. İkinci yol ise Gençtürkler’in muhitine girmek, Namık Kemal’in fikirlerinden beri gençliğin idrak ettiği sekr ile ortaya atılmak, hür konuşmak, hür söylemek, hür yazmak, hulasa mevcut idarenin baskısından ayrılmaktır” (1999: 197).

Yahya Kemal, yakın duruşu zamanda dahi bu hareketin dağılma yolunda olduğunu düşünmektedir: “1903’te bir Türk gencine göre siyasi hayat neydi? Namık Kemal’in bırakmış olduğu bir ananeydi: İçeride menfâ, Fransa’da firarî hayatı idi. Bu anane gitgide Jöntürklük namını almış, o da nihayet Paris’te Ahmet Rıza Bey’in ve Prens Sabahattin Bey’in imtiyazında kalmıştı. İçeride kıvıldamak ihtimali muhal olduktan başka dışarıda da kâh açlığın kâh ahlâksızlığın sevkıyla Jöntürklük dağılmak yolundaydı” (1999: 198).

Hatıralarında, İttihat ve Terakki hakkındaki intibalarından da bahseden Yahya Kemal, bin türlü zihniyeti, bin türlü yaratılışı, bin türlü emeli bir araya toplamış ve dağılmamış, bilakis, zaman geçtikçe daha ziyade toplanmış ve kuvvetlenmiş böyle bir topluluğun Avrupa’nın ve Asya’nın tarihinde bir eşini göstermenin imkânsızlığından bahseder:

“İttihadçı ittifakının içinde en dinsiz masonlar yanında en şedid İslam ittihadcıları; en geniş insanıyetçi ve medeniyetçiler yanında, en dar kafalı milliyetçiler bulunduğu gibi, en seciyeli tanınmış adamlarla seciyesizlikleri herkesçe malum adamlar, maddi menfaatlerden uzak, temiz vatanperverlerle vurguncular ve harb zenginleri yan yana ve birbirini çok sever olarak görülüyordu. Böyleyken İttihad ü Terakki dağılmadı. Bu terkibi Talat vücuda getirmiştir. Onun cazibesi, onun herkesi kendine, sonra Cemiyet’e bağlayışı, onun binlerce insanı en yakın arkadaş vehmini vererek idare edişi, bu birliğin mayası idi” (1999: 171-72).

Hayatının belli bir döneminde milletvekilliği de yapan Yahya Kemal, “Siyasiler” adlı bir makalesinde bu konu hakkındaki hislerini şöyle dile getirir: “Siyasete, bir sihir, bir efsun, bir büyü kuvveti atfetmek bilhassa son asrın illetlerindendi. İki de birde son Harb-i Umumî ile ‘Dünyada bir karn başlıyor’ demiyorlar mı? Bana öyle görünüyor ki bu karnla beraber diplomatların şaşaası da bitti. Kadim devirlerde siyaset kelimesinin manasından içtimaiyat kasd olunurdu. O görüş ne kadar doğru imiş, hele bilhassa küçük milletlere göre!” (1966: 41). Ayrıca politika yapan kişilerin meslekleri ile ilgili eleştirilere şu şekilde cevap verir:

“Şu hayatta hiçbir şey olmayanlar, bir şey olanları bilhassa politika içinde görünce hemen taşlamaya başlar. Meselâ ‘Aman efendim o şâirdir’ yahud da ‘Feylesoftur!’ diye, hatta: ‘Mühendistir, doktordur!’ diye tensik etmeye çalışırlar değil mi? Nâdanların bu hâlet-i ruhiyesi tahlil edilince anlaşılır ki politika yani bir milletin mukadderatının cereyanları tamamıyla şahsiyetsiz olanların elinde bulunmalıdır, demek istiyorlar. Ben bu nazariyeyi tersine çevirerek bir parlamentonun içinde hiçbir mesleğe veya meziyete muzaf olmayan bir kimse görünce: ‘Bu adam politika ile uğraşamaz, dışarı atınız, çünkü kendisi hiçbir şey değildir!’ demek isterdim” (1990: 83).

Yahya Kemal, millet olarak sadece sıkıntılı zamanlarda kendimize geldiğimize yönelik eleştirilerde bulunur: *“Sulh zamanlarında, vatan, devlet, kendi vaziyetimiz müstekarken fikirlerimizi uzun müddet değiştirmiyoruz. Lakin etrafımızda sarsıntı başladı mı? Fikirlerimiz de altüst oluyor. Bunu 1918’de ayan beyan gördük”* (1991: 133). *Tarih Musâhabeleri’*nde bu konuda ayrıca şunları da söylemektedir: *“Ezelden beri gerek ferdi felaketlerin, gerek millî felaketlerin şaşmaz bir kaidesi vardır; fertler ve milletler bir hazan yaprağı gibi yalnız ve yalnız hadiselerle tabi olarak düşünürler. Hele hadiseler, bir an önce dediğimiz süratle seyredelerse insanda âdeta başka şeyleri tahattur hassasını silerler”* (1991: 134).

SONUÇ

Bu çalışma ile Türk edebiyatının en önemli isimlerinden olan Yahya Kemal Beyatlı’nın şu an için sekiz kitapta toplanan nesirleri ile sosyal bilimlerin pek çok alanına önemli katkılarda bulunan bir kültür adamı olduğuna dikkat çekilmeye çalışılmıştır. Tarihimizi daha yakından tanımak ve daha iyi anlamak için Yahya Kemal’in dönemine tanıklık eden nesirlerine dikkat edilmelidir.

Yazarların birçoğunun okurlarını etkilemek ve bir yola yönlendirmek arzusunda olduğunu düşünen Yahya Kemal, kendisinin böyle bir hesabı olmadığını altını çizerek, sadece bildiğini, gördüğünü, duyduğunu yazdığını, kendi gönlünün hislerini naklettiğini ima eder. Yahya Kemal medeniyetin kültürel birikimle mümkün olduğunu bildiği için kendisini tarih karşısında sorumlu hissetmektedir. Yazı yazma geleneğimizin yoksunluğu konusunda son derece hassas olan Yahya Kemal bu nedenle nesirlerinde, şahit olduğu olayları kaydetmek, tarihe not düşmek gibi aydınca sorumluluk duygusuyla hareket etmiş, pek çok konuda görüşlerini kayıt altına almış, yaşadığı döneme ayna tutmuştur.

Kendi maddî ve kültürel tarihimizi kayıt altına almak konusunda bir bilinç geliştirilmesi gerektiğini düşünen Yahya Kemal ayrıca nesirlerinde hayatın hemen her alanında ürettiğimiz değerlere kendi rengimizi vurmamız gerektiğinin de altını çizer. Bu çerçevede özellikle Milli Mücadele ile birlikte canlanan “Yeni Türk Ruhu”nun hemen her alanda kendine has uygulamalarını görmeyi arzu ettiğini belirtir. Tarih, edebiyat, mimari ve siyaset gibi geniş bir konu yelpazesinde metinler yazan Yahya Kemal’in nesirleri bağlamında elbette tez boyutunda çalışmalar yapmak mümkündür. Bu çalışmada sekiz kitapta temalarına göre bir araya getirilen eserleri, yine tematik bir şekilde okunmaya çalışılmıştır.

KAYNAKLAR

- AYDA, Adile, (1962), *Yahya Kemal Kendi Ağzından Fikirleri ve Sanat Görüşleri*, Ankara: Ajans-Türk Matbaası.
- BANARLI, Nihad Sami, (1984), *Nihad Sami Banarlı'nın Kaleminden Yahyâ Kemal: Bir Dağdan Bir Dağa*, İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.
- BEYATLI, Yahya Kemal, (1966), *Eğil Dağlar İstiklal Harbi Yazıları*, İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti.
- BEYATLI, Yahya Kemal, (1968), *Siyasî Hikâyeler*, İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti.
- BEYATLI, Yahya Kemal, (1986), *Siyasî ve Edebî Portreler*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti.
- BEYATLI, Yahya Kemal, (1990), *Mektuplar, Makaleler*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti.
- BEYATLI, Yahya Kemal, (1991), *Tarih Musâhabeleri*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti.
- BEYATLI, Yahya Kemal, (1997), *Edebiyata Dair*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti.
- BEYATLI, Yahya Kemal, (1999), *Çocukluğum, Gençliğim, Siyasî ve Edebî Hatıralarım*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti.
- BEYATLI, Yahya Kemal, (2007), *Aziz İstanbul*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti.
- HİSAR, Abdülhak Şinasi, (2006), *Yahya Kemal'e Vedâ*. İstanbul: YKY.